

ETIOPIEN

EFTER BEFRIELEN

Av assessor ERIK LEIJONHUFVUD

Den svenska insatsen.

MYCKET har skrivits om svenskarna i Etiopien. På senare år kanske alltför mycket. Det kan därför synas opåkallat att här ta till orda i samma ämne. Åtminstone två skäl talar dock för en ytterligare behandling av detsamma. Det ena är att den svenska allmänheten bör också få en helhetsbild av de svenska insatserna i det fjärran landet och icke allenast lösa om ock läsvärda skisser från något område där svenskarna lyckats särskilt bra eller särskilt dåligt. Goda översikter finns visserligen i tvenne i höstas utgivna och var på sitt sätt utmärkta böcker¹ men dels saknas i dessa en del uppgifter som förklarar många av de svårigheter våra landsmän haft att bemästra därute och dels är det kanske inte ur vägen att sprida någon upplysning även i form av en tidskriftsartikel. Det andra skälet att här uppehålla sig vid våra förbindelser med Haile Selassies rike är att kontraktstiden nu utlöpt för de flesta i den stora kull svenskar som kejsaren för omkring tre år sedan lät pumpa in i landets administration och att tidpunkten därför är lämplig att något fundera över hur dessa förbindelser kommer att gestalta sig i fortsättningen.

Etiopien har från tidiga dagar varit »a name of romantic fascination to Europe» skriver den engelska afrikaspecialisten Margery Perham i sitt verk *The Government of Ethiopia* (London 1948). Kristet, avlägset och otillgängligt har landet haft en mystisk dragningskraft, heter det vidare. Dessa uttalanden har i hög grad sin tillämpning på svenskarnas sätt att se på Etiopien. Historien om de svenska missionärernas heroiska försök i slutet av 1800-talet och kring sekelskiftet att få fotfäste i Etiopien är annars en i vilken romantiken inte precis blommar. Sjukdomar och umbäranden, en misstänksamhet som ibland övergick i rena för-

¹ Axel B. Svensson: *Det återuppståndna Etiopien* (B.V.). Ivar Ambjörn: *Etiopien lockade* (Missionsförbundet).

följelser markerar deras väg till det anseende och de betydelsefulla uppgifter de nu har inom sjukvård, undervisning och i arbetet med kristnandet av de hedniska delarna av befolkningen. På svenskt missionärshåll tillskriver man sig förtjänsten av att Haile Selassie visat ett sådant förtroende för vårt land. Det är med all sannolikhet riktigt att de svenska missionärernas sega och målmedvetna verksamhet i Etiopien hos honom väckt tanken att få dit också andra svenskar av samma virke. Några skickliga rådgivare och experter (Kolmodin, Virgin, Hanner, Tamm, Hammar) samt behjärtade ambulansmän har befast hans tilltro. Hans besök i Sverige på tjugotalet och svenskarnas allmänna anseende för duglighet och rättskaffenhet har väl bidragit liksom säkerligen det faktum att Sverige är ett litet land utanför stormaktspelet.

Våren 1945 skickade kejsaren legationsrådet vid den etiopiska legationen i London till Stockholm för underhandlingar om bistånd i återuppbyggnadsarbetet i Etiopien. Kejsaren hade just fått ett nytt avtal med engelsmännen i stället för det som han undertecknade kort tid efter det Etiopien med engelsmännens »överväldigande och generösa hjälp» lösgjorts ur det italienska greppet som dock aldrig varit fullständigt.² I detta nya avtal hade han lyckats få bort bestämmelsen att alla rådgivare skulle vara brittiska. Från Sverige beställdes rådgivare i militära, juridiska och administrativa spörsmål samt i undervisningsfrågor. Sedermera begärdes även en finansiell expert. De tre förstnämnda posterna besattes men skolexperten, en högt kvalificerad man med erfarenhet från olika verksamhetsfält, fick aldrig sitt kontrakt då det på visst håll ansågs olämpligt att han skulle ta upp tävlan med den amerikanske rådgivare, som sedan några år befann sig i Etiopien. Detta beklagar nog alla som hade tillfälle se amerikanen i aktion. En mera energisk och vidsynt person hade behövts på detta viktiga område. Ej heller kom någon svensk finanssakkunnig att resa ut. Hans arbetsuppgifter angavs en smula svävande och lovade att bli rätt delikata. Vid ett tillfälle såg det ut som om vårt finansdepartement skulle kunna avstå en man, om också i yngsta laget för en sådan uppgift, men åderlåtningen inom de egna leden lade hinder i vägen.

En briljant flygare, en skicklig kirurg, en framstående geolog, en duktig polisman och en energisk mejeriexpert rekryterades att sättas i spetsen för företag, som befann sig i sin linda. En manlig och en kvinnlig pedagog, utsedda till rektorer, gick ombord på den flygande Noaks-arken fulla av arbetsiver. Röda Korset fick avstå en av sina mest erfarna sjuksköterskor som for ned att återse det land där hon med framgång verkat före den italienska ockupationen. En lång rad

² Närmare om den italienska ockupationen, se Erik Leijonhufvud: Kejsaren och hans hövdingar (Norstedts).

blonda och unga kolleger följde henne i spåren som medhjälpare till ett stort antal doktorer med olika specialiteter och temperament. Lärare till läroverk, folkskolor och en teknisk skola for gärna ut att pröva sina pedagogiska färdigheter i en mycket främmande miljö. Vältrimmade officerare och polismän, många av dem i besittning av en föredömlig pionjärande gav sig också i väg. Geologer, flygare och mekaniker, kortfilmare och hotellmän tvekade inte heller att ta språnget över till den afrikanska kontinenten. Alla och envar bar etiketten expert och de flesta kände sig som betydande personer när de avlevererades på flygfältet i Addis Abeba, en smula besvikna dock att kejsaren inte var nere och mötte.

Större besvikelser skulle följa. De utlovade bostäderna lyste länge med sin frånvaro. Man hade haft aningar härom och de först nedresta hade till uppgift att skyndsamt rapportera ett och annat om förhållandena. Så skedde också och kraftiga varningar mot en för snabb tillförsel sändes till Stockholm. Men de som redan bestämt sig för att fara ut var angelägna att komma i väg och ville helst ha hela familjerna med sig på en gång. Doktor Fride Hylander fungerade som etiopisk konsul i Sverige och förde under ungefär ett år en föga avundsvärd tillvaro. Den organisation som planerats till hans hjälp uppnådde aldrig någon effektivitet och han fick bokstavligen ha sitt kontor med ärenden av den mest växlande beskaffenhet på fickan. Cheferna för de olika grupperna hade kommit ut med de allra första och de öste bestämda önskemål och anvisningar över honom. Det blev ofta mycket svårt att sammanjämka dessa med de instruktioner han mottog från de etiopiska myndigheterna, vilka för övrigt var ytterligt angelägna att på kort tid få ut alla de kontrakterade personerna, närmare 140 stycken.

Denna etiopiska iver rimmade dåligt med förberedelserna på ort och ställe. Framför allt var det frapperande att endast få etiopier på förhand kände till den i Sverige gjorda rekryteringen. Inom undervisningsministeriet t. ex. fann man sig plötsligt bönhörd över hövan när det gällde utländsk arbetskraft. På den manlige och den kvinnliga rektorns tilltänkta platser satt en kanadensare och en engelska. De opererades bort, ehuru inte alldeles smärtfritt. Den administrative rådgivaren fann att hans engelske företrädares kontrakt med inrikesministeriet ännu ej utlöpt. Juridisk rådgivare hade tydligen beställts i London tidigare än i Stockholm och den svenske juristen fick lov att döpas om. Någon engelsman kom dock inte. De svenska poliserna blev i början inte precis överansträngda utan levde ett lugnt familjeliv i avvaktan på att kusten skulle bli klar för öppnandet av en polisskola under svensk ledning. En engelsk general befann sig i Etiopien som chef för den stora British Military Mission och skulle uppenbarligen där förbliva. Den svenske generalen, som led brist på kvalifice-

rade uppgifter, för därför hem igen sedan han organiserat en skola för den etiopiska officerseliten, ett Karlberg i miniatyr. Hans hemresa var en svår förlust för den svenska kolonien, som han gjort stora tjänster.

Det var, synes det, farhågor för komplikationer av denna art som gjorde att det svenska utrikesdepartementet, under vars tillsyn rekryteringen skedde, önskade en långsammare takt i överförandet av svensk arbetskraft. Denna önskan tolkade etiopierna emellertid genast som brist på tilltro till deras organisationsförmåga och som inblandning i deras rätt att själva bestämma vilka utländska medhjälpare de skulle ha. De framhöll också värtaligt och övertygande den skriande bristen på framför allt läkare och lärare. Så saken fick ha sin gång. Några diplomatiska förvecklingar blev heller icke följden. Svenskarna kom mycket bra överens med engelsmännen — allt för bra tyckte en del etiopier — och även förhållandet till andra främmande nationaliteter i Addis Abeba blev gott. En viss rivalitet mellan utländska grupper var dock naturlig under de förhållanden som rådde. Det är nyttigt med konkurrens och det hade etiopierna förstått liksom de också insett att de därigenom kunde bättre kontrollera sina värderade medarbetare. Någon enstaka gång kunde rivaliteten mellan några utlänningar slå ut i full låga. Sådant tyckte värdfolket inte särskilt illa om, det ökade dess känsla av att behärska situationen och tilltalade dess högt utvecklade sinne för det dramatiska.

Av det sagda torde ha framgått att svenskarna inte kom till dukat bord. Etiopiernas traditionella misstroende mot utlänningar, som förstärkts under den italienska ockupationen, gällde i viss mån även dem. Sverige var visserligen ingen stormakt, det var lugnt att veta, men det hade erkänt den italienska erövringen och utlänningar var ändå alltid utlänningar. Låt svenskarna visa vad de duger till!

Svenskarna hyste heller ingen högre önskan men en mödosam anpassningsperiod förestod för de flesta. Förhållandena var mer primitiva än de, som knappast skådat något av världens elände, räknat med, höjden över havet frestade på humöret, språksvårigheter måste övervinnas och det förelåg en tydlig skillnad mellan etiopisk och svensk mentalitet. De som varit i Etiopien förut förordade att problemen skulle angripas med smidighet, tålamod och fasthet men andra fanns som menade att det rätta sättet vore att gå upp till de etiopiska ministrarna och slå näven i bordet. Genom att tillämpa den förra politiken, som för visso krävde myc-

ken tid och kraft av de agerande, lyckades man så småningom slå sig igenom på så gott som alla punkter och sedan ökade trivseln bland svenskarna avsevärt. Våra representanter därute hade hämtats från olika miljöer och skillnaderna i ålder, erfarenheter och utbildning var inte så små men innan ett år gått hade man funnit goda vägar för det inre samarbetet. Engelsmännen förvånade sig över i vilken stor utsträckning svenskarna tog hand om och hjälpte varandra. Själva är de inte vana vid sådant, men så har de i stället en viss rutin att bygga på när det gäller utlandstjänst!

En svår belastning på de svensk-etiopiska förbindelserna blev den behandling mejerigruppen rönt. Denna grupp hade anlänt med vitt syftande planer i bagaget eftersom man visste att mycket litet gjorts på boskapsskötselns område — en husdjursexpert skulle samarbeta med gruppen — och knappast något alls på mejerihanteringens. Trots att Etiopien är ett mycket boskapsrikt land produceras inte tillräckligt med smör och ost för landets behov och mjölken är både dyr och svåråtkomlig. Stridiga intressen på den etiopiska sidan höll först på att helt omintetgöra gruppens goda avsikter. Efter någon tid kom den dock i arbete vid ett litet mejeri, som tidigare drivits av italienare. Mjölkkuppköp organiserades över ett stort område och en del av mjölken distribuerades i staden; resten användes inom mejeriet. Det må ej förtänkas Gunnar Emgård och hans män att de hade svårt att orientera sig i allt intrigmakeri som sedan följde. De är förtjänta av en honnör för den seghet, påminnande om våra martallars, varmed de höll sig kvar i den karga jordmånen.

Det var inte bara den svenska mejerigruppens öden och äventyr som sysselsatte vår legation i Addis Abeba. Kolonien var stor — omkring 350 personer, familjerna inräknade — och dess problem många. Vidare önskade affärsmännen i Addis Abeba kontakt med Sverige. Vårt sändebud i Kairo hade blivit ackrediterat också i Addis Abeba och på platsen stationerades en chargé d'affaires, nämligen legationsrådet Gunnar Jarring (nu minister i Delhi), som till övriga lämpliga egenskaper kunde lägga den att vara doktor i orientaliska språk.

I samband med rekryteringen av svensk personal hade den etiopiska regeringen anhållit om ett stort lån. Fem miljoner kronor beviljades och betraktades väl närmast som ett led i vår kreditgivning till krigshärjade länder. Lånet löper med ränta och skall enligt bestämmelserna börja återbetalas år 1950. Användningssättet är begränsat till bestridandet av den svenska personalens löner och resor samt av kostnaderna för inköp av materiel till de svenska grupperna. Resekostnaderna steg på grund av det långa avståndet och de höga efterkrigstarifferna till väldiga belopp. Materielbristen i Etiopien var oerhörd och det visade sig snart nödvändigt att något öka krediten för att få lämpligt sammansatta utrustningar. Krediten blev därför efter något år »avrundad» med ytterligare två och en halv miljoner

kronor. Av hela beloppet, 7,5 miljoner, har närmare 7 hittills tagits i anspråk. Härav faller mer än hälften på personalutgifter. Det etiopiska finansministeriet och riksskattnäskontoret svarade, sedan vissa inledande beställningar gjorts, för medlens fördelning och kontrollen av deras användning. Etiopierna var inte glada åt att utnyttjandet av krediten var så reglementerat.

Härmed torde de viktigaste uppgifterna vara lämnade om de ganska ömtåliga förhållanden under vilka svenskarna fick arbeta. Den etiopiske underhandlaren i Stockholm hade utnämnts till hälsovårdsminister i Addis Abeba och med honom stod Jarring och de svenska gruppcheferna som naturligt var i intim kontakt. Efter ungefär ett år kunde ministern meddela att »dimman lättat», varmed han menade att han inte längre hade att besvara näsvisa frågor från kolleger, som undrade om svenskarna verkligen var värda sitt pris med tilläggsbrev till standardkontrakten och allting. Några strålande uppvisningar vid kejsarinspektioner hade nämligen visat, att dessa nordbor på kort tid kunde nå utmärkta resultat i den afrikanska miljön. Detta var säkert ingen överraskning för kejsaren själv, men en del av hans undersåtar behövde övertygas.

Ej blott på sina arbetsplatser utan även i andra sammanhang började svenskarna sätta sig i respekt. Sångkören, folkdanslaget, ryttarna, fotbolls- och tennisspelarna gjorde fina insatser och ökade därmed svenskarnas good will. En unik händelse var det när folkdanslaget på kejsarens födelsedag uppträdde i det kejsarliga palatset, detta den lugna värdighetens hemvist.

Den ekonomiska strukturen.

Kejsaren önskade att den kulturella hjälpen skulle få ett kommersiellt komplement. Handelsförbindelserna mellan de båda länderna borde trots det långa avståndet utvecklas. Svenska företagare var välkomna att studera Etiopiens möjligheter. En invändning att något större intresse knappast kunde påräknas från de svenska industriernas sida under de närmaste tio åren möttes med svaret: Tio år, det är väl ingen tid; jag räknar i femtio, hundra år. En svensk finansgrupp gjorde också resan och förde diskussioner om olika projekt.

En fråga som alltid kommer upp när det gäller koncessioner och dylikt i Etiopien är: Hur går det när kejsaren dör? Många säger att då blir koncessionerna annullerade och alla investeringar

värdelösa. Erfarenheterna från regimförändringar i andra länder är inte uppmuntrande. Andra menar att det inte kommer att bli någon omkastning, möjligen en tillfällig tillbakagång. Tronföljden är knuten till Haile Selassies ätt »för att undanröja varje tvivel», som det hette när konstitutionen presenterades, och kejsarens äldste son bär titeln kronprins. Kontaktytan med den västerländska civilisationen är numera bred. Kejsarens idéer får för varje dag allt större resonans bland hans undersåtar. Framför allt gäller detta ungdomen, på vars utbildning han lägger ned en otrolig möda.

Etiopierna har mottagit kommersiella delegationer från många länder. Vårdarna vet om sina slumrande resurser och är miss-tänksamma mot alla utländska exploateringsprojekt. De har svårt att acceptera de kommersiella villkoren och resultaten blir magra. Frånsett några kaffe- och andra plantager är den enda utländska koncession av större intresse Sinclair Oils oljekoncession, som omges med stor sekretess. Ibland ryktas att väldiga mängder olja påträffats, ibland att företaget är berett att avbryta sina undersökningar.

Resultatet av den svenska finansgruppens besök blev så småningom bildandet av ett bolag, Etiopiska Kompaniet A.B., med uppgift att »verka för att utveckla handeln och de ekonomiska förbindelserna i allmänhet mellan Sverige och Etiopien». Ordförande i bolaget är minister Björn Prytz och dess direktör i Addis Abeba är Ivar Thomsen. Thomsen har gjort en grundlig marknadsundersökning och en del affärer har kommit i gång. Bolaget, som är mycket försiktigt upplagt, har startat bättre än man vågat hoppas.

Ett så outvecklat land som Etiopien är givetvis ingen stor köpare. Totala importen för det etiopiska året 1940 (sept. 1947—sept. 1948) uppgick enligt den etiopiska tullens statistik till 112 miljoner etiopiska dollar eller, eftersom befolkningen kan beräknas uppgå till omkring tolv miljoner, ej ens 10 dollar per invånare.³ Härav beräknas varor för ett värde av omkring 28 miljoner vara sådana som Sverige kunde tänkas leverera. Huvudintresset ur svensk synpunkt i fråga om export till Etiopien torde gälla papper, järn och metallmanufaktur, maskiner samt läkemedel. Svenska tändstickor är förstas välsedda och svenskt byggnadsmateriel har börjat komma. På elektricitets- och telefonområdet lär goda affärer kunna göras men vederbörande ministerium kan på grund av konstant penningbrist inte placera några

³ En etiopisk dollar motsvarar två shilling. Kursen överensstämmer med pundets. 1 et. dollar är alltså = Kr. 1: 45.

order. De större posterna i den etiopiska importen är regelmässigt bomullsvaror (mer än hälften av hela importvärdet), socker och salt samt motorfordon med tillbehör.

Den etiopiska exporten hade för nämnda år ett värde av 89 miljoner etiopiska dollar. Handelsbalansen är sålunda negativ och försök att erhålla krediter utöver de småbelopp Etiopien tidigare kunnat upplåna påstås ha misslyckats. Etiopierna har sedan länge avvisat utländsk inblandning i sin förvaltning och en potentiell långivare kan därför inte räkna med att få utöva den kontroll av medlens användning, han torde anse sig berättigad till. Man tänke sig marshallhjälp till Europa utan amerikansk kontroll! Det är att märka att de båda föregående åren förekom stora exportöverskott. Priserna på de viktigare exportvarorna visar dock alltjämt sjunkande tendens och man har därför anledning vänta att det även i fortsättningen kommer att bli svårt att undgå en negativ handelsbalans. Spannmål och baljväxter, oljeväxter, kaffe samt hudar och skinn är de största artiklarna på exportsidan. Härav intresserar sig svenska köpare för allt utom spannmålen. Av den etiopiska tullens senast publicerade kvartalsstatistik kan utläsas att Sverige värdemässigt stod som mottagare till inte fullt en tjugofemtedel av Etiopiens export under det ifrågavarande kvartalet (d. v. s. till ett värde av inemot en halv milj. et. dollar).

Nästan all export av kaffe och spannmål äger rum utan att mycken tid offras på rensning och gradering. Otvivelaktigt skulle ett företag, som utförde rensning och gradering av kaffe, vete, majs, ärter, bönor, oljefrön och dylikt, göra goda förtjänster och kunna räkna med regeringens välvilliga inställning. Likaså är det viktigt att djuren flås och hudarna beredas på rätt sätt. Många vackra träslag finns i Etiopien men transportererna ställer sig alldeles för dyra. Länderna omkring Röda havet lider stor brist på trä och möjligheterna att importera från Etiopien har ofta undersökts utan att man lyckats komma till positiva resultat. Franska skogsexperter besökte nyligen landet. Att Etiopien äger ofantliga möjligheter på jordbrukets och boskapsskötselns område är utan vidare klart.

Det är ont om industrier. Ett bomullsspinneri och -väveri är den mest betydande. Detta är förlagt till provinsstaden Dire Daua men underhandlingar är i gång med en schweizisk koncern om anläggande av en bomullsindustri i Addis Abeba. En cementfabrik finns i samma provinsstad och till huvudstaden är förlagda garverier, tryckerier, oljepressar, kvarnar och ett tegelbruk samt fabriker för tillverkning av säckar, skor, tvål, sprit och makaroni. En del av dessa industrier har tillkommit under den italienska tiden. Bland köpmännen finner man få etiopier. Grosshandeln och den förnämre detaljhandeln ligger i händerna på greker och armenier med smärre inslag av engelsmän, fransmän och tyska judar. Marknadshandeln behärskas av araber. De utländska köpmännens vinstmarginaler krympas mer och mer genom myndigheternas åtgärder och om dessa köpmän skulle ledsna på sin etiopiska tillvaro finns det inte tillräckligt erfarna etiopier att intaga deras platser.

Statens inkomster utgörs till större delen av en jordskatt samt tullar och guldutvinning. De största posterna på utgiftssidan är undervisning och hälsovård, kommunikationer och allmänna arbeten, provinsadministrationen samt försvaret. Den senast publicerade budgeten omsluter ej mer än omkring 50 miljoner etiopiska dollar. Den synes även nu, två år senare, vara avsedd att tjäna till rättesnöre; ministerierna tycks mer än någonsin få leva ur hand i mun. Statsbanken redovisar vid utgången av 1948 en kassabehållning av drygt 9 miljoner etiopiska dollar. Det hela ger intryck av att inte utan tillskott av utländskt kapital kunna rymma den expansion som är i högsta grad önskvärd, låt vara att den inte får ske så hastigt att inte folket kan följa med.

Transportproblemet är allt överskuggande. Den kvartalsstatistik som återopades här ovan ger beskedet att hälften av exporten transporterades på järnvägen (världens dyraste) till Djibouti i Franska Somaliland samt att en fjärdedel gick över gränsen till Eritrea. Eritrea är både ett mottagarland och ett transitoland för etiopisk export. Från hamnstaden Massaua vid Röda havet går via huvudstaden Asmara på den eritreanska höjdplatån en väg in i Etiopien och ända fram till Addis Abeba. Detta är en långa sträckor fantastiskt vacker led och vägen utgör ett övertygande prov på romersk vägbyggarkonst och fascistiskt slöseri med mänsklig arbetskraft. På så sätt erhöll Etiopien denna viktiga kommunikationslinje, till vilken tidigare endast fanns en blygsam början.

Kostnaderna för underhållet av de italienska asfaltvägarna lägger enorma bördor på den etiopiska regeringen. Då och då tager man emellertid ett krafttag och bygger en ny bro eller sätter en vägbit i stånd. För närvarande pågår ett mycket intressant brobygge över Blå Nilen, för vilket kejsaren engagerat ett italienskt företag. De fortfarande mestadels italienska lastbilsförarna utför varje dag stordåd i detta afrikanska bergs- och ökenland. Ethiopian Air Lines har anskaffat transportplan. Kamel-, åsne- och människoryggar han inte undvaras, de anlitas framför allt för framförande av varor till transportleder och marknadsplatser.

Transportsvårigheterna kommer att förbli ett crux i Etiopiens näringsliv. Svenska entreprenadbolag skulle — om etiopierna kunde lämna betryggande garantier för en ostörd verksamhet — kunna göra en insats med huvudsakligen etiopisk arbetskraft men finge självfallet räkna med ett oerhört påfrestande arbete. I detta sammanhang må påpekas, att Etiopiens vattenkraftsresurser är ytterst obetydligt utnyttjade.

Den politiska situationen.

Eritrea nämndes nyss. I de koptiska kyrkorna uppsändes nu brinnande böner om framgång för den etiopiska delegation som av Förenta Nationerna i Lake Success skall söka utverka Eritreas »återförening med moderlandet». Denna återförening är en livsfråga för Etiopien och beslutet om Eritreas framtid blir en prövosten på Etiopiens politiska position i världen i dag. När detta går i tryck har avgörandet kanske redan fallit men några uppgifter om frågans bakgrund och om Etiopiens förhållande till främmande makter kan möjligen ändå vara av intresse. Dessa spörsmål hör intimt samman med de nyss behandlade ekonomiska problemen och kan för övrigt inte förbigås om det gäller att bedöma intresset av ett fortsatt samarbete med Haile Selassies land.

Redan flera månader före kejsarens återkomst till sin huvudstad år 1941 — återkomsten skedde på dagen fem år efter Badoglios intåg — hade Mr. Eden gjort ett uttalande i underhuset att den engelska regeringen skulle välkomna återupprättandet av en oberoende etiopisk stat och erkänna Haile Selassies anspråk på tronen. Det uppgavs att kejsaren låtit förstå att han skulle behöva hjälp och handledning utifrån. Foreign Office intog den ståndpunkten att det var viktigare att hålla Englands anseende rent från förnyade anklagelser för imperialism än att passa på tillfället att få vissa reformer genomförda i Etiopien, ett företag som kunde komma att visa sig högeligen besvärligt och dyrbart. Det bör hållas i minnet att världskriget ännu ej gått in i sina mera avgörande skeden.

Efter långa förhandlingar undertecknades i januari 1942 en överenskommelse mellan England och Etiopien. Den etiopiska suveräniteten erkändes men av militära skäl undantogs tills vidare vissa områden i öster. (Detta provisorium består i viss utsträckning än i dag.) Kejsaren fick hjälp av brittiska rådgivare och trupper samt ett visst finansiellt understöd utan politisk kontroll. Denna överenskommelse avlöstes i december 1944 av en ny som ännu gäller ehuru den uppsagts av etiopierna som föreslagit en »vänskapspakt» i stället. I 1944 års avtal var som redan nämnts kravet att alla rådgivare skulle vara av engelsk nationalitet borta. Den brittiska militärmissionens uppgifter preciserades i ett särskilt dokument. Frågan om finansiellt understöd strandade på etiopiernas vägran att tillåta någon som helst kontroll av pengarnas användning.

De engelska rådgivarna återvände en efter en till sina ordinarie tjänster. De flesta ersattes av amerikaner. Amerikaner driver Ethiopian Air Lines (med etiopiskt kapital) och gör som sagt oljeprospekteringarna. Detta betyder inte att engelsmännen försvunnit ur bilden. Armén och polisen utbildas av engelsmän och presidenten i High Court tillhör Colonial Legal Service, vilket han dock inte borde sätta ut på sina etiopiska visitkort. Ett läroverk har brittisk läraruppsätt-

ning, lärarseminariet likaså. British Council utövar en gagnarik verksamhet under klok ledning. Fransmännen sköter järnvägen och undervisar i skolorna. Ryssarna driver ett sjukhus. Italienare finns kvar på många, visserligen underordnade poster. Även andra nationaliteter är företrädde, i en del fall i form av displaced persons. Att samordna all denna utländska expertis skulle kanske inte lyckas även om man gjorde allvarliga försök. Bristen på koordination och kontinuitet är uppenbar.

Liksom Etiopien i sin rekrytering av utländska medhjälpare söker att inte ge intryck av att favorisera någon särskild nationalitet så är också dess egentliga utrikespolitik ett balansnummer. Vad kan en småstat i Etiopiens situation annat göra, om den är mån om sin suveränitet? Under fredskonferensen i Paris sommaren och hösten 1946 uppträdde Etiopiens delegation försynt och fast på samma gång och tog försiktigtvis ingen del i det allmänna grälet. Delegationen kunde notera flera sympatiuttalanden för bifall till sitt viktigaste yrkande: att Eritrea skulle återförenas med Etiopien.

Till stöd för detta yrkande anför Etiopien många skäl, historiska, ekonomiska och militära. Argumentationen är i korthet följande.

Eritrea utgör den äldsta delen av Etiopien och dess historia är densamma som kejsardömet till dess att italienarna år 1885 lade beslag på provinsen. De hamitiska och semitiska invandrarna från den arabiska halvön på andra sidan Röda havet passerade genom Eritrea. I Tigré »nu känt som Eritrea» fanns i över tusen år den etiopiska civilisationens kulturella och religiösa centrum. Rasmässigt sett är huvuddelen av befolkningen i Eritrea och Etiopien nära besläktade. Samma språk talas på den eritreanska högplatån och i norra Etiopien. Levnadsvanorna är identiska och i båda länderna finns en majoritet av koptiskt kristna och en minoritet mohammedaner, vilka lever fredligt sida vid sida. Eritreaner och etiopier ser därför inte på varandra som främlingar och det är ett märkligt förhållande att tio procent av tjänstemännen i den etiopiska administrationen eller 1,600 personer är eritreaner, många av dem högre befattningshavare.

En liknande identitet förefinns på det ekonomiska området, heter det vidare. Eritrea är för sin existens beroende av Etiopien. Det är ett ödsligt land utan naturtillgångar och utan möjlighet att tjäna som ett invandringsområde för européer. Italienarna var före invasionen av Etiopien aldrig flera än 5,000 eller alltså endast 0,4 % av hela befolkningen i Eritrea. Omkring hälften av den eritreanska importen sker från Etiopien, bl. a. all spannmål. Allenast 2,6 % av Eritreas areal är kultiverad och under den italienska tiden översteg importen till Eritrea exporten därifrån med 200 %. Den italienska regeringen fick årligen anslå stora summor för att kunna under-

hålla denna koloni. Hamnstäderna Massaua och Assab lever på transitohandeln till och från Etiopien, som av tre europeiska makter blivit omsorgsfullt avskuret från havet.

»Tre gånger under en generation» har Etiopien anfallits från Eritrea. Det italienska besittningstagandet av denna kustremsa liksom av det ännu ödsligare Somalilandet vid Indiska Oceanen måste från början ha avsett en ockupation också av »hinterlandet» Etiopien såsom även småningom blev fallet. För denna tes kan man finna belegg i italiensk litteratur. Följaktligen är Eritreas återförening med Etiopien ett etiopiskt säkerhetsintresse av första ordningen.

Denna etiopiska argumentation har på somliga punkter utsatts för kritik. Margery Perham tager särskilt upp hänvisningarna till den historiska utvecklingen. Hon skriver att Etiopien i den tidigare medeltiden otvivelaktigt dominerade en stor del av detta hörn av Afrika men att kontrollen även då inte var obruten eftersom de etiopiska kungarna samtidigt hade att upprätthålla sin överhöghet över motsträviga hamitiska grupper på själva högplatån. Efter den stora mohammedanska invasionen i mitten av 1500-talet förlorade Etiopien definitivt greppet över Massaua och den eritreanska kustremsan i övrigt och blev för tillgång till havet beroende av överenskommelser med mohammedanska hövdingar och köpmän. Den italienska erövringen av Eritrea var därför enligt Perham närmast till fördel för Etiopien som där efter kunde utveckla sin handel tack vare ordnade förhållanden, järnvägar och moderna hamnar. Hon framhåller även de etiopiska bergsfolkens naturliga motvilja mot att bege sig ned till så låglänta och heta trakter som Eritreas kustparti.

Mot den etiopiska bevisföringen rörande de ekonomiska förhållandena har invänts att Eritrea nu representerar en inkomstkälla för Etiopien men efter sammanslagningen skulle bli en belastning på den redan hårt ansträngda budgeten. Etiopierna har bemött detta genom att publicera detaljerade beräkningar av vad administrationen av Eritrea skulle kosta i etiopisk regi och kommer till ett årligt deficit av endast omkring 2,500,000 etiopiska dollar oaktat hälsovård och undervisning skulle byggas ut högst avsevärt. Det är tvivelaktigt om beräkningarna håller. Å andra sidan borde en förening av dessa naturligt sammanhörande områden kunna medföra en snabbare utveckling av bådars resurser.

Det oftast anförda skälet mot en inkorporering är »att ett så fattigt och outvecklat land som Etiopien inte skulle vara i stånd att befördra eritreanernas politiska, ekonomiska, sociala och kulturella utveckling».

Denna invändning, som inte kan fränkännas vikt, bör närmare analyseras. Det föregående torde ha visat att Etiopien är ett fattigt land men också att där finns stora potentiella rikedomar framför allt på jordbrukets område. Att det är ekonomiskt utvecklade framgår härav. Kejsarens tålmodiga, outtröttliga arbete för att lyfta sitt folk upp ur århundradens mörker och isolering inriktas främst på undervisningen. Han vet att de stora framstegen inte kan komma förrän han efter avbrottet genom den italienska ockupationen fått fram ett större antal utbildade årskullar. Det är ställt utom tvivel att ingen kolonialmakt skulle ha lagt upp ett sådant undervisningsprogram för den infödda befolkningen eller lyckas så väl med dess genomförande. En afrikan som leder sitt folk efter så höga principer är värd inte blott erkännande utan även stöd och uppmuntran.

I det angränsande och närbesläktade Eritrea har de utländska herrarna försummat de inföddas utbildning. Man är på italienskt håll medveten härom. Det framgår av deklARATIONERNA om vilken politik man ämnar föra om man återfår Eritrea. Men även om främmande styresmän — italienare eller ett internationellt förvaltarskap — skulle hysa de bästa avsikter så blir det ändå aldrig detsamma för den infödda befolkningen. *Selfgovernment is better than good government*. Genom att så många eritreaner fått utbildning genom etiopisk försorg finns en stab, vilken som en del av den kejsarliga förvaltningen kan taga hand om Eritreas administrativa problem. Eritreanerna har ju också indirekt lärt en del genom att se italienarna i verksamhet. Utländsk rådgivning och teknisk hjälp utifrån kan dock inte undvaras. Detta är etiopierna själva inne på. De föreslår bland annat att en erfaren man skall som särskild rådgivare ställas till den blivande provinsguvernörens förfogande. Att de därvid föreslagit en lön så låg att den inte kommer att locka en tillräckligt kvalificerad kraft får inte anses bero på dåliga avsikter utan är att hänföra till deras oförfärdiga optimism. Man bör också genom att kräva betryggande garantier för deras skötsel söka eliminera risken att hamnstäder och kommunikationslinjer får förfalla.

Den undersökning, som enligt fredsfördraget företagits på platsen av en stormaktskommission, har visat att hela distrikt önskar ställa sig under kejsarens överhöghet och ingå som en provins i den etiopiska administrationen. Detta gäller distrikt huvudsakligen bebodda av tigrinja-talande kopter. Där mohammedanerna är i majoritet förordades i allmänhet andralösningar. Ett par

negerstammar i norra Eritrea representerar särskilda problem. För dem gällde det att söka finna ut vad som komme att innebära det minst onda.

Det är tydligt att en »folkomröstning» i ett sådant land som Eritrea om bland annat så svävande begrepp som »International trusteeship» måste erbjuda kolossala svårigheter. Kommissionen nådde dock ganska tillförlitliga resultat genom att anpassa tillvägagångssättet till de inföddas sociala vanor, d. v. s. man lät de olika stammarna i distrikten utse sina talesmän. Den brittiska militäradministrationen upphävde förbudet mot politisk agitation först tämligen kort tid före undersökningen och det blev omedelbart en intensiv aktivitet särskilt från italienskt och etiopiskt håll. När kommissionen anlände konfronterades den omedelbart med ledare för ett stort antal politiska partier. Den fann att dessa tillsammans representerade en befolkning fem gånger större än Eritreas! Många pittoreska intermezzon inträffade. En äldre vithårig gentleman talade i en timmes tid inför kommissionens representanter, ivrigt gestikulerande och draperande sin dekorativa s h a m m a på hundra olika sätt. Tillfrågad vilket parti han företrädde gav han stolt tillkänna att han representerade sin hustru och sina elva barn.

Kommissionens undersökning är hemligstämplad men en del om dess resultat har sipprat ut. Det är känt att ledamöterna hade svårt att enas till och med om vad man skulle vilja hänföra till rena fakta i målet. Det berodde naturligtvis på att åtminstone några av dem som företog denna i princip förutsättningslösa utredning inte kunde frigöra sig från vissa bestämda önskemål om den slutliga lösningen. Fransmännen har hela tiden legat hårt emot de etiopiska kraven. De måste ju tänka på Franska Somaliland med Djibouti, som lever på handeln med Etiopien, och de fruktar de nya självständighetsrörelserna i Afrika. Ryssarna vädrade titt och tätt argan list från anglosaxiskt håll.

Hur ligger nu frågan till i FN där man vid vårens session skall försöka uppnå två tredjedelars majoritet i generalförsamlingen för en lösning?

Amerika har ändrat ståndpunkt efter undersökningskommissionens besök i Eritrea. John Foster Dulles representerar Amerika i FN:s politiska kommitté och har gjort ett uttalande i kommittén vilket är ganska hoppfullt för Etiopien. Han säger att det för en stor del av Eritrea föreligger nära släktskap med dess etiopiska grannfolk och finner det rimligt att Etiopien skall ha »adequate access to the sea». Det är också viktigt att territoriet i fråga disponeras på ett sådant sätt att det inte ånyo kan användas som basområde för ett anfall mot Etiopien. Dessa synpunkter leder fram till det amerikanska förslaget att den östra delen av Eri-

tree, inklusive hamnstaden Massaua och huvudstaden Asmara (de båda russinerna i kakan!), skall inkorporeras med Etiopien under förutsättning av, heter det, vederbörligt skydd för italienska och andra minoriteter. Beträffande den västra delen av Eritrea anses det att befolkningen är mera släkt med grannarna till väster om den och förordas att man skall söka finna en särskild lösning.

England har anslutit sig till denna deklaration. Arabstaterna uppges också komma att stödja den. Frankrike vill återge Italien Eritrea möjligen med undantag för den föga användbara hamnstaden Assab, vilken jämte en korridor skulle tillfalla Etiopien, och de sydamerikanska staterna tros följa denna linje. Sovjet slutligen har i denna situation tagit upp det tidigare amerikanska förslaget att kolonierna skulle ställas under FN:s förvaltning, detta i hopp att på så sätt kunna bevara något inflytande över utvecklingen i dessa områden. Sverige har skyndat sig att förklara att det inte kommer att rösta.

Motivet är att ärendet utgör en del av fredsuppgörelserna och därför inte borde ha hänskjutits till FN samt att det under kriget neutrala Sverige inte befattar sig med dessa frågor. Detta må vara ett ganska starkt skäl. Men den etiopisk-italienska konflikten går tillbaka till 1935, då Sverige var en av de femtiotvå nationer som fastslog att ett angrepp begåtts i strid mot internationella fördrag. Ekonomiska sanktioner tillgreps som bekant mot angriparen och i dessa deltog Sverige. Eritrea var den främsta angreppsbasen. Det är nu fråga om att ge Etiopien större trygghet samt tillgång till havet och det gäller områden av Eritrea där majoriteten av befolkningen uttalat sig för en sammanslagning med Etiopien. Frågan om koloniernas öde frikopplades i fredsfördraget med Italien från övriga spörsmål och det föreskrevs att den skulle hänskjutas till FN om stormakterna inte kunde enas inom viss tid. Så har nu skett och det har sagts att Sverige, som sökt medlemskap i FN (i motsats mot det likaledes neutrala Schweiz), bör iakttaga sina förpliktelser som medlem och gå in i saklig prövning av frågan. Etiopierna förutsätter att en sådan prövning skulle ställa Sverige åtminstone på samma linje som Amerika och England.

Det är en smula oegentligt att som i denna artikel skett isolera frågan om Eritreas framtid från spörsmålet om de andra koloniernas blivande status. Många är böjda att bedöma det hela som en fördelningsfråga. Det skulle dock föra för långt att här behandla också de andra kolonierna. Det må emellertid nämnas att Etiopien åtminstone formellt gör anspråk även på Italienska Somaliland, också det använt som bas för anfall mot Etiopien. Detta yrkande är betydligt lösare grundat och har heller inte fullföljts

med någon större energi. Ett allmänt omfattat förslag är att detta ofruktbara område skall ställas under italienskt förvaltarskap.

Det rätta perspektivet.

Skulle en del av Eritrea komma att införlivas med Etiopien blir det afrikanska kejsardömetts behov av västerländsk arbetskraft ännu större än det är i dag. Eftersom Etiopiens framtidsutsikter genom det visade förtroendet och tillgång till hav och hamnar måste te sig ljusare får de experter och tekniker som kallas dit arbeta i en mer stimulerande atmosfär än sina föregångare, varmed inte är sagt att de traditionella svårigheterna kommer att vara som bortblåsta.

Det skall bli intressant att se i vad mån svenskar anlitas. Vi bör ha klart för oss att vi trots utlånade pengar och arbetskraft inte givit kejsaren den hjälp i hans uppbyggnadsarbete som han hoppats på. Vi bör också ha klart för oss att några av svenskarna inte ansetts särskilt lämpade för sina uppgifter. De har inte kunnat eller velat anpassa sig efter de primitiva etiopiska förhållandena, heter det. (Etiopierna begär den största förståelse för sin egenart men är inte beredda att ta stor hänsyn till andras.) Vi bör vidare besinna att man på etiopiskt håll i princip inte torde vilja prioritera någon särskild nation vid valet av medhjälpare, i varje fall inte till den grad att det kunde väcka misstänksamhet inom andra kvarter. Den överlägsenhet varmed etiopierna och deras kejsare ibland behandlats i svensk press (ett organ tog sig för att kalla Etiopien för Lilla Sverige!!) har sårat våra överkänsliga värdar där nere, liksom den utan föregående diskussion ensidigt vidtagna förändringen av den diplomatiska representationen, en förändring som senare fick lov att annulleras. Slutligen har etiopierna blivit mycket smärtsamt berörda av den svenska regeringens tillkännagivna avsikt att lägga ned sin röst vid avgörandet i FN av de italienska koloniernas öde.

Det svensk-etiopiska utbytet bör nog ses i det här uppdragna perspektivet, annars föreligger risk för felbedömning av våra insatser och vår betydelse.

Den svenska styrkan i Etiopien har gått ned från närmare 140 statsanställda till omkring 75. Företag som alltjämt drivs i svensk regi är flyg-, kadett- och polisskolorna samt det kejsarliga sjukhuset. De svenska poliserna torde emellertid snart ha slutfört sitt uppdrag. Flyget och sjukhuset, ledda av de rutinerade etiopien-svenskarna von Rosen och Norup, har fått det mesta av den svenska materielen. Fride Hylander verkar som hälsovårdsinspektör och medicinsk rådgivare.

Två jurister bekläder ansvarsfulla poster. Det är från de vanliga skolorna som den största avgången skett. Detta är särskilt i ett par fall att beklaga. De nya rektorer och lärarkrafter som kommit i svenskarnas ställe i huvudstaden kan inte upprätthålla samma goda standard i utbildningen. Det bör emellertid nämnas att man sökt rekrytera ytterligare lärare och även läkare från Sverige, men de etiopiska beskederna om arbetsuppgifter och dylikt är ibland ganska svävande. Kontraktsvillkoren har något försämrats i samband med fastställandet av ett nytt standardkontrakt för alla utlänningar.

Man kan om man så vill betrakta utkallandet efter krigets slut av en hel kontingent svenskar som ett experiment i stor skala. På de erfarenheter som vunnits bör det nu byggas vidare. Det vore nog till skada för båda parter om samarbetet skulle upphöra. För svensk ungdom är det värdefullt att ha denna möjlighet att öka sina kunskaper om främmande länder — i Addis Abeba lär man mycket inte blott om värdfolket utan också om andra nationaliteter — och få pröva sina krafter på pionjäruppgifter. För Etiopien borde det vara av värde att ha ambitiösa och pålitliga medhjälpare från en högt utvecklad småstat, till omväxling med alla de personer med ett tvivelaktigt förflutet som söker sig dit. På rekryteringen bör den allra största omsorg nedläggas eftersom vederbörande kommer att bli mycket observerad i en miljö, där förtalet frodas och de mest otroliga rykten vinner tilltro. Det är bättre att för få än att för många far ut. Med hänsyn till Etiopiens små resurser och ansträngda ekonomi vore det lyckligt om svenskarnas arbete kunde åtminstone till någon del stödjas ekonomiskt från svenskt håll. Det borde t. ex. undersökas om inte stipendievägen vore framkomlig. Roligt vore också om etiopiska studenter kunde beredas fortsatt utbildning i något specialfack i Sverige, såsom sker i England och Amerika.

Under tidernas lopp har många besvikna besökare av Etiopien uttalat sin förvissning om landets nära förestående sammanbrott och undergång. Likväl står det gamla kejsardömet alltjämt upprätt. Det självständiga Etiopien har blivit en symbol särskilt för de färgade folken och den nuvarande kejsarens strävanden omfattas med stor sympati runt om i världen. Inte minst i Sverige har Etiopien många vänner, vilket förhållande tager sig uttryck i den svenska pressens intresse för landet och de svenskar som arbetar där. Den svenska allmänheten skulle nog bli förvånad om våra kulturella Etiopien-insatser en dag upphörde. I vårt stora hjälpprogram bör finnas en plats också för det avlägsna Etiopien och detta inte enbart av romantiska skäl.